

**ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน  
ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนนิมพลี เขตตลิ่งชัน  
กรุงเทพมหานคร

**ผู้วิจัย** : พระอภิชาติ สิริสุโข (ศรีสุขา)

**ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

**คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**

: พระมหาวิ มหาปญฺโญ (ละลง) ผศ.ดร. ป.ธ.๘, พธ.บ. (ปรัชญา), ศน.ม.(พุทธ  
ศาสนศึกษา), M.Phil., Ph.D. (Buddhist Studies)

: พลโท ดร.วิระ วงศ์สรรค์ กศ.บ. (เกียรตินิยม), น.บ., วท.บ., ศศ.บ., ศศ.ม., คม.,  
กศ.ด.

**วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖

### บทคัดย่อ

ศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียน  
ประถมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ โรงเรียนนิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อ  
ศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของนักเรียน  
และตามความคิดเห็นของครูผู้สอนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ (๒) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนตาม  
หลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ (๓) เพื่อศึกษา  
ข้อเสนอแนะแนวทางการปลูกฝังการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม  
ความเห็นของนักเรียนและตามความคิดเห็นของครูผู้สอนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

ดำเนินการวิจัยโดยวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ โรงเรียนนิมพลี  
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๕๒ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย  
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ตัวแปรทางเดียวและเปรียบเทียบความแตกต่าง  
ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยของ LSD' Method

### ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความเห็นของนักเรียนและตามความคิดเห็นของครูผู้สอนโดยรวม อยู่ในระดับมาก ( $\bar{x} = ๓.๖๘$ ,  $\bar{x} = ๔.๐๓$  ตามลำดับ) ทุกด้าน คือ ด้านความเมตตา ด้านความเสียสละ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับมาก สาเหตุเนื่องจากนักเรียนได้เข้ารับการอบรมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาจึงได้รับการปลูกฝังในเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักธรรม

๒. นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่านักเรียนที่มีเพศ อายุ ชั้นที่ศึกษาและที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางการปลูกฝังการพัฒนาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความเห็นของนักเรียน พบว่าส่วนใหญ่ของนักเรียน ต้องการให้นิมนต์พระมาที่โรงเรียนตอนเช้าให้ครูและนักเรียนได้ใส่บาตรทำบุญทุกวันและ ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะทุก ๆ เดือนและควรมีเกมส์ธรรมะ สื่อธรรมะที่สนุก ๆ ให้เกิดความสนใจ และควรให้นักเรียนมีการแสดงละครตามนิทานชาดก เป็นต้น ตามลำดับ และตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำนวน ๑๕ คน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ควรให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนและหลังเลิกเรียน เป็นเวลา ๕ นาที ต้องการให้นิมนต์พระมาที่โรงเรียน ครูและนักเรียนจะได้ใส่บาตรทำบุญทุกวัน อยากให้มีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะทุก ๆ เดือน อยากให้มีการแสดงกิจกรรมตามนิทานชาดก และควรมีการเพิ่มกฎหรือบทลงโทษเกี่ยวกับการพูดคำหยาบ

**Thesis Title** : The Study of the Behaving Oneself According to the Doctrinal Principles  
In the Basic Education by the Student at the 4<sup>th</sup>-6<sup>th</sup> Elemntary School  
Chimlee School Taling Chan District, Bangkok

**Researcher** : Phra Apichat Sirisukho (Srisukha)

**Degree** : Master of Arts (Buddhist Studies)

**Thesis Supervisory Committee**

: Assist. Prof. Dr. Phramaha Tawee Mahapanyo (Lalong), Pali IX, B.A., M.A.,  
M. Phil., Ph.D. (Delhi University)  
: Lieutenant General. Dr. Weera Wongsan, B.Ed. , B.S. , B.A. , M.Ed. , M.A. ,  
Ph.D.

**Date of Graduation** : 27 May 2013

## ABSTRACT

The thesis is a study of behaving oneself according to the Doctrinal principles in the basic education by the students in grade 4<sup>th</sup>-6<sup>th</sup> at Chimlee School, Taling Chan District, Bangkok. It of four objectives, namely: 1) to study the way of behaving oneself according to the Doctrinal principles in the basic education according to the students and the teachers 2) to comparatively study the level of behaving oneself according to the Doctrinal principles in the basic education 3) to study the proposed guidelines for the cultivating and the developing the Doctrinal principles in the basic education of the students and the teachers in grade 4<sup>th</sup>-6<sup>th</sup> at Chimlee School. Taling Chan District, Bangkok.

This Research is conducted by the researchers from the sample students in grade 4<sup>th</sup>-6<sup>th</sup> at Chimlee School, Taling Chan District, Bangkok with a total of 152 people. The data are analyzed by frequency, percentage, means, standard deviation, t- test, analysis of single variables and comparision of the differences means the pair with the of LSD 'Method.

1. The bhaving oneself according to the doctrinal in the basic education the opinions of students and teachers are generally at the high level of (  $\bar{x}$  = 3.68,  $\bar{x}$  = 4.03 respectively). When it is considered separately, there are the stages of having the loyalty, the hamony, the mercy, and the

sacrifice at the high level. The students who practise the doctrinal ethics of the loyalty are of the high average.

2. The students of different sexes, ages, and the level educations at level and success are of the different effects of the ethical development that has a significant prosentage of 0.05. And the opinions teachers of different sexes, ages, and the level edcutions at level and success are of the different effects of the ethical development that has a significant prosentage of 0.05.

3. From the recommendation of the cultivation and the ethical development of the students it was found that most of the students wanted the teacher to invite the monks to come to school in the morning so that the teacher and student would be to offer alms to the monks every day. Moreover the students asked the teacher to set up the Doctrinal activity and the Doctrinal game in the school every month. The students wished to have the Doctrinal play to be set up by the school. And the opinions of 15 teachers, most of the opinions and from the recommendation of the cultivation and the ethical development of the students it was found that most of the students wanted the teacher to invite the monks to come to school in the morning so that the teacher and student would be to offer alms to the monks every day. Moreover the students asked the teacher to set up the Doctrinal activity in the school every month. The students wished to have the Doctrinal play to be set up by the school. And should be added to the rules or penalties on the number of words spoken.

## กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีอุปการคุณหลายท่านดังต่อไปนี้

ขอขอบพระคุณท่านคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และคณะผู้ร่วมงานจากบัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการแนะนำการทำวิทยานิพนธ์ด้วยดีมาตลอด

ขอขอบพระคุณท่านพระครูวินัยธรสมุทร ถาวรธมฺโม ผศ.ดร. ประธานกรรมการสอบ และดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ กรรมการสอบ พระอาจารย์พระมหาทวี มหาปัญญา ผศ.ดร. พระอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และพลโท ดร. วีระ วงศ์สรรค์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้คำแนะนำการทำวิทยานิพนธ์และคณะด้วยดีมาตลอด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร. อำนวย เดชชัยศรี ผศ.ดร. เริงชัย หมั่นชนะ ดร.ประมุข สารพันธ์ ในฐานะที่อาจารย์ทั้ง ๓ ท่านได้รับเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามและให้คำแนะนำเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยพร้อมด้วยเพื่อน ๆ พระนิสิตและนิสิตทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ความอนุเคราะห์และให้กำลังใจ คำปรึกษาฯ ที่มีต่อผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร. ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ที่กรุณาตรวจทานบทคัดย่อภาษาอังกฤษด้วยความเต็มใจ

ขอขอบพระคุณ นางวรวีร์ รุ่งเจริญ ผู้อำนวยการโรงเรียนฉิมพลี และคณะครูที่อำนวยความสะดวกด้วยดีในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลแบบสอบถามพร้อมทั้งให้คำแนะนำสิ่งต่างๆและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย อันเป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ พระครูใบฎีกาสันต์ ทयरุกโข และดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริม ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ คุณแม่ละออ คุณยายสมควร คุณยายคำนึ่ง ปั่นน้อย ที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณและเพื่อน ๆ พระนิสิต นิสิตทุกท่านโดยเฉพาะ พระมหาโสภณ วิจิตฺตธมฺโม และแม่ณัฐ จันทร์หนูหงส์ ที่ให้กำลังใจให้คำปรึกษาเสมอมา ทำให้มีโอกาสจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

คุณความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บิดา มารดา ครู อาจารย์ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้มาตั้งแต่ต้น

พระอภิชาติ ลีวิสุโข

## สารบัญ

| เรื่อง                                                               | หน้า |
|----------------------------------------------------------------------|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย                                                      | ก    |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ                                                   | ค    |
| กิตติกรรมประกาศ                                                      | จ    |
| สารบัญ                                                               | ก    |
| สารบัญตาราง                                                          | ช    |
| คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ                                            | ฎ    |
| <b>บทที่ ๑ บทนำ</b>                                                  |      |
| ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา                                   | ๑    |
| ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย                                          | ๕    |
| ๑.๓ ขอบเขตการวิจัย                                                   | ๕    |
| ๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ                                              | ๖    |
| ๑.๕ สมมติฐานการวิจัย                                                 | ๖    |
| ๑.๖ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย                                      | ๗    |
| ๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับ                                              | ๘    |
| <b>บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</b>                        |      |
| ๒.๑ หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน                                     | ๙    |
| ๒.๒ หลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน                           | ๒๐   |
| ๒.๓ ทฤษฎีการปฏิบัติตนตามหลักธรรม                                     | ๕๘   |
| ๒.๔ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานของนักเรียน | ๕๙   |
| ๒.๔.๑ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมด้านความเมตตา                           | ๖๐   |
| ๒.๔.๒ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมด้านความเสียสละ                         | ๖๔   |
| ๒.๔.๓ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมด้านความซื่อสัตย์                       | ๖๗   |
| ๒.๔.๔ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมด้านความสามัคคี                         | ๗๑   |
| ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                                            | ๗๔   |
| ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย                                             | ๘๓   |

### บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

|                                                      |    |
|------------------------------------------------------|----|
| ๓.๑ รูปแบบการวิจัย                                   | ๘๔ |
| ๓.๒ การกำหนดประชากร                                  | ๘๔ |
| ๓.๓ เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย | ๘๕ |
| ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล                              | ๘๘ |
| ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ                       | ๘๘ |

### บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

|                                                            |     |
|------------------------------------------------------------|-----|
| ส่วนที่ ๑ นักเรียน                                         |     |
| ๔.๑.๑ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน                     | ๙๑  |
| ๔.๑.๒ ตอนที่ ๒ การปฏิบัติตามหลักธรรมของนักเรียน            | ๙๓  |
| ๔.๑.๓ ตอนที่ ๓ เปรียบเทียบการปฏิบัติตามหลักธรรมของนักเรียน | ๙๘  |
| ๔.๑.๔ ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะของนักเรียน                       | ๑๐๖ |
| ส่วนที่ ๒ ครูผู้สอน                                        |     |
| ๔.๒.๑ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน                    | ๑๐๓ |
| ๔.๒.๒ ตอนที่ ๒ การปฏิบัติตามหลักธรรมของนักเรียน            | ๑๐๘ |
| ๔.๒.๓ ตอนที่ ๓ เปรียบเทียบการปฏิบัติตามหลักธรรมของนักเรียน | ๑๑๓ |
| ๔.๒.๔ ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะของครูผู้สอน                      | ๑๒๑ |

### บทที่ ๕ สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

|                |     |
|----------------|-----|
| ๕.๑ สรุป       | ๑๒๓ |
| ๕.๒ อภิปรายผล  | ๑๒๓ |
| ๕.๓ ข้อเสนอแนะ | ๑๓๐ |

|            |     |
|------------|-----|
| บรรณานุกรม | ๑๓๑ |
|------------|-----|

### ภาคผนวก

|           |     |
|-----------|-----|
| ภาคผนวก ก | ๑๓๘ |
| ภาคผนวก ข | ๑๔๕ |
| ภาคผนวก ค | ๑๕๒ |

|                 |     |
|-----------------|-----|
| ประวัติผู้วิจัย | ๑๖๘ |
|-----------------|-----|

## สารบัญตาราง

| ตารางที่                                                                                                                                                            | หน้า |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน จำแนกตามเพศ                                                                                                      | ๕๑   |
| ตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้านอายุ                                                                                                                     | ๕๒   |
| ตารางที่ ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้านระดับชั้นการศึกษา                                                                                                        | ๕๒   |
| ตารางที่ ๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน                                                                                                    | ๕๓   |
| ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน<br>จำแนกรายด้าน                                                                      | ๕๓   |
| ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน<br>ด้านความเมตตา จำแนกรายข้อ                                                         | ๕๔   |
| ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน<br>ด้านความเสียสละ จำแนกรายข้อ                                                       | ๕๕   |
| ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน<br>ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกรายข้อ                                                     | ๕๖   |
| ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน<br>ด้านความสามัคคี จำแนกรายข้อ                                                       | ๕๗   |
| ตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน<br>จำแนกตามเพศ                                                                    | ๕๘   |
| ตารางที่ ๔.๑๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน<br>จำแนกตามอายุ                                                                   | ๕๙   |
| ตารางที่ ๔.๑๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติตนตามหลัก<br>ธรรมของนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา                                              | ๑๐๐  |
| ตารางที่ ๔.๑๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการปฏิบัติตนตาม<br>หลักธรรมของนักเรียน ด้านความเมตตา จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา                          | ๑๐๑  |
| ตารางที่ ๔.๑๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method<br>ของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความเสียสละ<br>จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา | ๑๐๒  |



|               |                                                                                                                                                             |     |
|---------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ตารางที่ ๔.๑๕ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method<br>ของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความสามัคคี<br>จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา       | ๑๐๒ |
| ตารางที่ ๔.๑๖ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method<br>ของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน โดยรวม<br>จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา                | ๑๐๓ |
| ตารางที่ ๔.๑๗ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติตนตาม<br>หลักธรรมของนักเรียน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน                                                | ๑๐๓ |
| ตารางที่ ๔.๑๘ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method<br>ของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์<br>จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน | ๑๐๕ |
| ตารางที่ ๔.๑๙ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method<br>ของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความสามัคคี<br>จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน   | ๑๐๕ |
| ตารางที่ ๔.๒๐ | การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเสนอแนะในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม                                                                                                   | ๑๐๖ |
| ตารางที่ ๔.๒๑ | การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ                                                                                                            | ๑๐๗ |
| ตารางที่ ๔.๒๒ | การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน จำแนกตามอายุ                                                                                                           | ๑๐๗ |
| ตารางที่ ๔.๒๓ | การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน จำแนกตามระดับชั้นที่สอน                                                                                                | ๑๐๘ |
| ตารางที่ ๔.๒๔ | การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น<br>ของครูผู้สอนที่มีต่อการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน โดยรวม                               | ๑๐๘ |
| ตารางที่ ๔.๒๕ | การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติตนตาม<br>หลักธรรมของนักเรียน ด้านความเมตตา จำแนกรายข้อ                                          | ๑๐๙ |
| ตารางที่ ๔.๒๖ | การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติตนตาม<br>หลักธรรมของนักเรียน ด้านความเสียสละ จำแนกรายข้อ                                        | ๑๑๐ |
| ตารางที่ ๔.๒๗ | การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตนตาม<br>หลักธรรมของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกรายข้อ                                       | ๑๑๑ |
| ตารางที่ ๔.๒๘ | การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติตนตาม<br>หลักธรรมของนักเรียน ด้านความสามัคคี จำแนกรายข้อ                                        | ๑๑๒ |
| ตารางที่ ๔.๒๙ | การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝัง<br>และพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน                                                                  | ๑๑๓ |

|               |                                                                                                                                                              |     |
|---------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ตารางที่ ๔.๓๐ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรม<br>ของนักเรียน จำแนกตามอายุ                                                                  | ๑๑๔ |
| ตารางที่ ๔.๓๑ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรม<br>ของนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา                                                     | ๑๑๕ |
| ตารางที่ ๔.๓๒ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ของการปฏิบัติตนตาม<br>หลักธรรมของนักเรียน ด้านความเมตตา จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา                                 | ๑๑๖ |
| ตารางที่ ๔.๓๓ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของ<br>ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความเสียสละ<br>จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา       | ๑๑๗ |
| ตารางที่ ๔.๓๔ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของ<br>ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความสามัคคี<br>จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา       | ๑๑๗ |
| ตารางที่ ๔.๓๕ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของ<br>ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน โดยรวม จำแนก<br>ตามระดับชั้นที่ศึกษา               | ๑๑๘ |
| ตารางที่ ๔.๓๖ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรม<br>ของนักเรียน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน                                                 | ๑๑๘ |
| ตารางที่ ๔.๓๗ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของ<br>ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์<br>จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน | ๑๒๐ |
| ตารางที่ ๔.๓๘ | การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของ<br>ระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน ด้านความสามัคคี<br>จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน   | ๑๒๐ |
| ตารางที่ ๔.๓๙ | การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ แนวทางในการปลูกฝัง<br>การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของนักเรียน                                                            | ๑๒๑ |

### คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย

#### ๑. คำย่อชื่อพระไตรปิฎก

พระไตรปิฎกที่ใช้อ้างอิงจะระบุตัวเลขเป็น เล่ม/ข้อ/หน้า หลักอักษรย่อชื่อพระคัมภีร์ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๓ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๖๗ หน้าที่ ๒๑๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรียงตามลำดับคัมภีร์ดังนี้

#### พระวินัยปิฎก

|                |   |           |            |            |
|----------------|---|-----------|------------|------------|
| วิ.มหา. (บาลี) | = | วินยปิฎก  | มหาวิภังค์ | (ภาษาบาลี) |
| วิ.มหา. (ไทย)  | = | วินัยปิฎก | มหาวิภังค์ | (ภาษาไทย)  |

#### พระสุตตันตปิฎก

|                  |   |                           |                |            |
|------------------|---|---------------------------|----------------|------------|
| ที.ปา. (บาลี)    | = | สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย      | ปาฎิกวุคปาติ   | (ภาษาบาลี) |
| ที.ปา. (ไทย)     | = | สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย      | ปาฎิกวรรค      | (ภาษาไทย)  |
| ม.ม. (ไทย)       | = | สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย   | มัชฌิมปัณณาสก์ | (ภาษาไทย)  |
| สํ.ส. (ไทย)      | = | สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย  | สคาถวรรค       | (ภาษาไทย)  |
| สํ.ม. (บาลี)     | = | สุตตันตปิฎก สํยุตตนิกาย   | มหาวรรคคูปาติ  | (ภาษาบาลี) |
| สํ.ม. (ไทย)      | = | สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย  | มหาวรรค        | (ภาษาไทย)  |
| อญ.ทุก. (ไทย)    | = | สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย | ทุกนิบาต       | (ภาษาไทย)  |
| อญ.ติก. (บาลี)   | = | สุตตันตปิฎก อญคุตตรนิกาย  | ติกนิปาตปาติ   | (ภาษาบาลี) |
| อญ.ติก. (ไทย)    | = | สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย | ติกนิบาต       | (ภาษาไทย)  |
| อญ.จตุกก. (บาลี) | = | สุตตันตปิฎก อญคุตตรนิกาย  | จตุกกนิปาตปาติ | (ภาษาบาลี) |
| อญ.จตุกก. (ไทย)  | = | สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย | จตุกกนิบาต     | (ภาษาไทย)  |
| อญ.ปญจก. (ไทย)   | = | สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย | ปญจกนิบาต      | (ภาษาไทย)  |
| อญ.สตุตก. (บาลี) | = | สุตตันตปิฎก อญคุตตรนิกาย  | สตุตกนิปาตปาติ | (ภาษาบาลี) |
| อญ.สตุตก. (ไทย)  | = | สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย | สตุตกนิบาต     | (ภาษาไทย)  |
| อญ.ทสก. (ไทย)    | = | สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย | ทสกนิบาต       | (ภาษาไทย)  |
| ขุ.ขุ. (ไทย)     | = | สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย    | ขุททกปาฐะ      | (ภาษาไทย)  |
| ขุ.ชา. (ไทย)     | = | สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย    | ชาดก           | (ภาษาไทย)  |

### พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.ส. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก สังยุตตนิกาย (ภาษาไทย)

### ๒. ค่าย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

คัมภีร์อรรถกถาที่ใช้อ้างอิงจะระบุตัวเลขที่ เล่ม/ภาค/ตอน/หน้า หลังอักษรย่อชื่อ พระคัมภีร์ เช่น ขุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๔๕. หมายถึง ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อิติวุตตกอรรถกถา อรรถกถาภาษาไทย เล่มที่ ๔๕ หน้า ๔๔๕ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

### อรรถกถาพระสูตรต้นปิฎก

ที.สี.อ. (ไทย) = ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีลขันธวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)  
 ขุ.อิติ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อิติวุตตกอรรถกถา (ภาษาไทย)

### ปกรณ์วิเสสและอื่น ๆ

วิสุทฺธิ. (ไทย) = วิสุทฺธิมรรคปกรณ์ (ภาษาไทย)